

Handlingsplan mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2020-2025

Innehåll

Inledning.....	3
Uppdrag.....	3
Definition av våld.....	4
Olika former av våld	4
Socialstyrelsens föreskrifter	5
Socialtjänstens ansvar	5
Barnkonventionen	6
Målgrupper.....	6
Handlingsplanens övergripande mål	7
Delmål 1 Kunskap och kompetens bland medarbetarna	7
Delmål 2 Stöd och hjälp till våldsutsatta och våldsutövare	8
Delmål 3 Intern och extern samverkan	11
Delmål 4 ett hälsofrämjande och förebyggande arbete	11
Referenser	13

Inledning

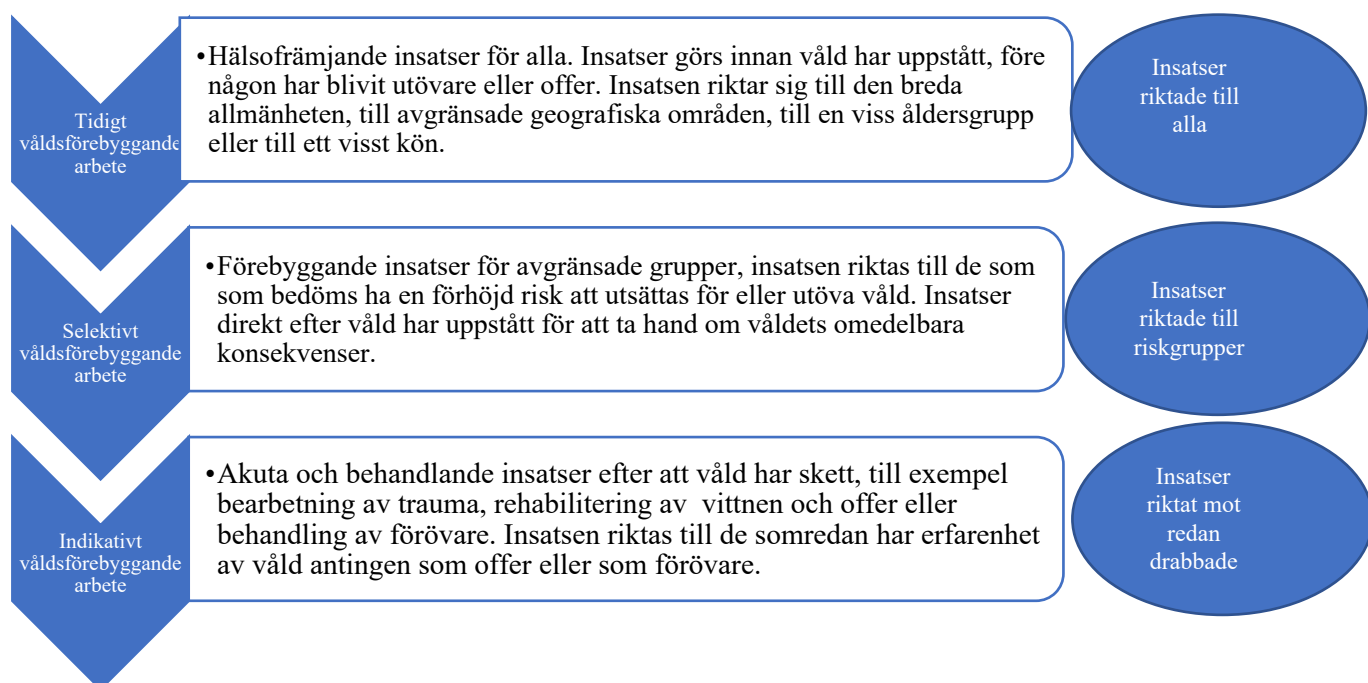
Våld i nära relationer är ett omfattande samhällsproblem och är ett allvarligt uttryck för ojämställdhet i samhället. Våldet är alltid en kränkning av de utsattas mänskliga rättigheter. Varje år utsätts ett stort antal personer för våld av en närstående. Våldet innefattar inte enbart fysiskt våld utan flera olika former. Kommunerna har det yttersta ansvaret att ge stöd till de som utsätts för våld. Kommunerna har det yttersta ansvaret att ge stöd till de som utsätts för våld. Kommunerna har också ett ansvar att ha ett helhetsperspektiv och möjlighet att erbjuda stöd till hela familjen, inte enbart de som utsätts för våld. Den 1 augusti 2021 infördes en ny bestämmelse i socialtjänstlagen som innebär att nämnden ska verka för att den som utsätter eller har utsatt en närstående ska ändra sitt beteende.

Handlingsplanen är ett styrdokument för socialförvaltningen i Askersunds kommun och utgår från Askersunds kommuns policy för våld i nära relationer samt föreskrifter och lagar som reglerar socialförvaltningens arbete med våld i nära relationer.

Syftet med handlingsplanen är att tydliggöra hur socialförvaltningen kan förebygga, upptäcka, synliggöra och åtgärda våld i nära relationer. Handlingsplanen syftar också till en ökad samordning och kvalitetshöjning av arbetet mot våld i nära relationer. Det är även nödvändigt att socialförvaltningens medarbetare har ett gemensamt förhållningssätt för att medborgarna ska garanteras likvärdigt bemötande oberoende till vem eller vilken verksamhet den vänder sig till.

Uppdrag

Socialförvaltningen i Askersund har fått i uppdrag att ta fram en handlingsplan för arbetet med våld i nära relation. Handlingsplanen är framtagen i samverkan med representanter från olika verksamheter inom socialförvaltningen. Lagstiftning, socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd och kommunens policy har tagits i beaktan vid framtagandet.

Handlingsplanen presenterar sex utvecklingsområden: Kunskap och kompetens bland medarbetarna; stöd och hjälp till våldsutsatta och våldsutövare; intern och extern samverkan; ett hälsofrämjande och förebyggande arbete. Till varje delmål finns åtgärder, tidsram, aktiviteter och ansvariga verksamheter. Det finns inga skarpa gränser mellan de olika nivåerna, utan de ska ses och läsas som en helhet som kompletterar och förstärker varandra i arbetet mot våld i nära relation och hedersrelaterat förtryck.

Definition av våld

Per Isdal definierar våld som *”Varje handling riktad mot en annan person som skadar, smärtar, skrämmer eller kränker, och/eller som får denna person att göra något mot sin vilja eller att avstå ifrån att göra något den vill”* (Alternativ till våld).

Våldets avsikt är ofta att uppnå makt och kontroll, och funktionen för våldsutövaren är inte sällan att hantera känslor av upplevd vanmakt.

Våld i nära relationer inkluderar alla former av våld som kan förekomma mellan närstående personer i såväl heterosexuella som samkönade parrelationer samt inom olika familje- eller släktrelationer. Det som förenar våld i nära relationer är att den våldsutsatta har en nära relation och ofta starka band till förövaren, vilket gör det svårare att polisanmäla och bryta upp från relationen.

Hedersrelaterat våld inkluderas i begreppet våld i nära relationer. Regeringen definierat hedersrelaterat våld så här: *”Hedersrelaterat våld och förtryck utmärks bl.a. av att flera, främst närstående, personer kan utöva och sanktionera kontroll och våld mot en eller flera kvinnor och flickor. Föreställningen om heder bygger på starkt patriarkala och heteronormativa ideal och kan även motivera våld och förtryck av unga män och pojkar, särskilt hbtq-personer.”* I en tidigare skrivelse betonade även regeringen att *”sin mest extrema form resulterar hedertänkande i hot om våld och våld, inklusive dödligt våld”*

Olika former av våld

Fysiskt våld

Kan bestå av allt från nypningar, rivningar, örfilar, knuffar, fasthållande till slag, sparkar, stryptag och användande av olika tillhyggen eller vapen. Våldet riktas ofta mot delar av kroppen som den utsatta kan dölja till exempel med hjälp av kläder. Våldet kan (men ger inte alltid) skador som är svårare att dölja som synliga blåmärken, rivmärken, svullnader, frakturer, tandskador och så vidare.

Psykiskt våld

Det psykiska våldet innebär bland annat verbala kränkningar, förnedring, hot, skambeläggande, kontroll och isolering av den utsatta samt utnyttjande av eventuella barn för att få kontroll över den våldsutsatta. Hot kan även riktas mot barn, husdjur eller nära vänner och familj. Stalkning/förföljelse och andra trakasserier är ytterligare exempel på psykiskt våld. Det kan också innefatta ett latent våld där utövaren bara genom gester/blickar får den utsatta personen att vara ständigt rädd och vaksam. Relationen inleds väldigt sällan med fysiskt våld. Istället är det psykiska våldet det första man brukar märka av, ofta i form av kontrollerande beteende.

Sexuellt våld

Innefattar allt från ovälkommen beröring till att tvingas bevittna olika former av sexuella handlingar, att mot ens vilja filmas eller fotograferas sexuellt och att tvingas utföra eller delta i olika sexuella handlingar mot ens vilja, inklusive samlag mot sin vilja vilket i lagens mening rubriceras som våldtäkt.

Det är väldigt vanligt i en nära relation där det förekommer fysiskt och psykiskt våld att det även förekommer sexuellt våld, men det ses ofta som tabu/skambelagt och är därför ofta väldigt svårt att prata om.

Ekonomiskt/materiellt våld

Det ekonomiska våldet handlar om att kontrollera den våldsutsattas ekonomi i syfte att öka kontrollen och isoleringen av personen, till exempel genom att kontrollera hur den våldsutsatta får nyttja pengar eller genom att skuldsätta den utsatta.

Det materiella våldet kan handla om att den våldsutövande personen förstör ägodelar som har en särskild betydelse för den utsatta eller att våldsutövaren förstör gemensamma ägodelar som till exempel möbler eller andra saker i hemmet.

Försummelse

Mot äldre och funktionsnedsatta personer kan våldet också utövas i form av försummelse, vilket kan innebära allt ifrån ren vanvård till medvetet felaktig medicinering, att man medvetet ger otillräcklig mat eller inte hjälper den utsatta med sin hygien etc.

Socialstyrelsens föreskrifter

I oktober 2014 kom en uppdatering av allmänna råd och föreskrifter för våld i nära relation (SOSFS 2014:4). Av kapitel 3 i föreskriften framkommer att socialnämnden ska sätta mål för arbetet med våld i nära relation och barn som bevittnat våld. Målen för socialnämndens arbete sätts genom denna handlingsplan. Socialnämnden har ett ansvar att fastställa var i verksamheten ansvaret ligger för att utreda, fatta beslut i och följa upp ärenden som gäller våldsutsatta eller barn som bevittnat våld.

I Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete (SOSFS 2011:9) framgår att den som bedriver socialtjänst ansvarar för att det ska finnas system som innehåller processer och rutiner som säkerställer att verksamheten uppfyller ställda krav. Socialförvaltningen i Askersunds kommun påbörjade arbetet med processer och ledningssystem 2017 och har kommit långt i arbetet.

I föreskriften regleras även kravet på rutiner utredningsansvaret gällande barn som bevittnat våld, hantering av skyddade personuppgifter och hur barn ska tas hand om och stödjas om en förälder avlidit till följd av våld.

Socialtjänstens ansvar

Socialtjänsten har det yttersta ansvaret och är en viktig aktör i arbetet med våldsutsatta kvinnor och barn som blivit utsatta eller bevittnat våld. Socialtjänsten har även ett viktigt arbete med våldsutövare för att kunna förebygga fortsatt våld. I Sverige har kommunerna enligt gällande bestämmelser ett stort ansvar när det gäller att förebygga och ge stöd till kvinnor och män som är inblandade i våld i nära relationer i både hetero- som i homosexuella relationer. Socialtjänstlagen (5 kap.11 §) anger att det är kommunen som bär det yttersta ansvaret för att brottsutsatta får det stöd och den hjälp de behöver. Kommunen ska särskilt beakta att våldsutsatta kvinnor samt barn som bevittnat våld kan vara i behov av stöd och hjälp och ska verka för att våldsutövare får stöd i att ändra sitt beteende.

Barnkonventionen

Den 1 januari 2020 blir FNs barnkonvention till lag. Genom lagändringen förbinder staten och därmed även kommunerna sig att säkerställa barnets rättigheter enligt konventionen. Enligt barnombudsmannen innehåller barnkonventionen fyra grundläggande principer som ska vara styrande för tolkningen av konventionens övriga artiklar.

- Artikel 2 handlar om alla barns lika värde och rättigheter. Ingen får diskrimineras.
- Artikel 3 anger att det i alla åtgärder som rör barn i första hand ska beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.
- Artikel 6 understryker varje barns rätt till liv, överlevnad och utveckling.
- Artikel 12 lyfter fram barnets rätt att bilda och uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör honom eller henne.

Under framställan av handlingsplanen och målen för arbetet med våld i nära relation och hedersrelaterat våld har barnkonventionen tagits i beaktan.

Målgrupper

- Barn och vuxna som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående.
- Barn som har bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående.
- Särskilt utsatta, som personer med funktionsvariation, missbruksproblematik, äldre och personer med utländsk bakgrund.
- HBTQ-personer är också en särskilt utsatt målgrupp.
- Våldsutövare

Handlingsplanens övergripande mål

Handlingsplanens övergripande mål är att våld i nära relationer ska upphöra.

Visionen för Region Örebro län är nolltolerans mot alla former av våld (Länsstyrelsen Örebro län, 2015). Att våld i nära relationer skall upphöra är även ett mål i regeringens nationella strategi mot våld i nära relationer (SOU 2015:55) och det jämställdhetspolitiska arbetet (SOU 2015:86).

Delmål 1 Kunskap och kompetens bland medarbetarna

Socialförvaltningens personal ska ha kunskap inom området våld i nära relationer och barn som lever med våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck och våld i samkönade relationer.

Åtgärd	Tid	Ansvarig verksamhet	Aktivitet
Handlingsplanen för våld i nära relation samt befintliga rutiner och riktlinjer för respektive verksamhet ska vara kända för all personal inom socialförvaltningen.	Fortlöpande	Alla verksamheter	Handlingsplanen, verksamheternas olika rutiner och riktlinjer lyfts på arbetsplatsträffar och vid nyanställning
Alla medarbetare ska ha grundläggande och verksamhetsspecifik kunskap om våld i nära relationer och hedersrelaterat våld.	2021 och fortlöpande vid nyanställning	IFO Alla verksamheter	Medarbetare ska genomgå NCK's webbutbildning om våld i nära relation. Medarbetare vid ska få kunskap och förutsättningar att ställa frågor om våld. Erbjuda fortlöpande utbildning för alla yrkesgrupper. Chefer inom verksamheterna ansvarar för att medarbetarna får den kompetensutveckling som framkommer av handlingsplanen.

Uppföljning av handlingsplanen	Årligen	IFO	Aktiviteterna i handlingsplanen ska ingå i de olika verksamheternas verksamhetsplan och följas upp av socialnämnden årligen.
--------------------------------	---------	-----	--

Att arbeta med våld i nära relation kräver kunskap och förståelse. En grundläggande kunskap om våldets särskilt sårbara grupper, konsekvenser och mekanismer ökar förutsättningarna för att i ett tidigt skede kunna fånga upp tecken på att någon är utsatt för våld, kunna ställa frågor och vägleda personen till stöd och hjälp.

Personal som genomför utredningar och insatser enligt SoL ska kunna uppmärksamma att en person är våldsutsatt, kunna bemöta personen och ge stöd och hjälp. Personal som möter barn och unga som är våldsutsatta eller som har bevittnat våld ska ha kunskap om hur man för samtal med barn om våld och vilka konsekvenser upplevelser av våld kan få för barn.

Delmål 2 Stöd och hjälp till våldsutsatta och våldsutövare

Alla våldsutsatta personer och våldsutövare som vänder sig till kommunen ska få det stöd och den hjälp som de behöver. Stödet ska vara individuellt anpassat utifrån eventuella sårbarhetsfaktorer.

Personal som omfattas av HSL ska vid tecken som väcker misstanke om våld fråga den enskilde i enrum om den varit utsatt för våld enligt SOFS 2014:4.

Åtgärd	Tid	Ansvarig verksamhet	Aktivitet
Tidigt uppmärksamma och synliggöra våld i nära relationer och barn som har utsatts eller bevittnat våld		Alla verksamheter	Utveckla och implementera rutiner för hur personal ska ställa frågor om våld. Utveckla och implementera rutiner för hur personal ska agera när våld i nära relation upptäcks.

<p>Använda anpassade skannings- och riskbedömningsinstrument för att identifiera våldsutsatthet.</p>		<p>IFO</p>	<p>Implementera FREDA farlighetsbedömning för initial skyddsbedömning</p> <p>Implementera SARA/PATRIARK för en fördjupad skyddsbedömning</p>
<p>Vuxna och barn som har blivit utsatta för våld eller bevittnat våld ska erbjudas stöd- och skyddsinsatser utifrån individuella behov, barnets bästa och särskilda sårbarhetsfaktorer</p>		<p>IFO</p>	<p>Säkerställa stödinsatser för våldsutsatta barn och vuxna både vid akuta situationer och på kort och långsikt.</p> <p>Inventera stödinsatser för personer med särskilda sårbarhetsfaktorer.</p> <p>Säkerställa stödet i föräldrarollen för förälder som blivit utsatt för våld.</p>
<p>Våldsutövare ska få stöd och hjälp för att våldet ska upphöra</p>		<p>IFO</p> <p>Alla verksamheter</p>	<p>Erbjuda stöd i föräldrarollen till våldsutövare som syftar till att våldet ska upphöra. Våldsutövaren får en ökad förståelse för hur våld påverkar barn. Föräldrastödet ska utgå från barnets bästa.</p> <p>Kartlägga socialförvaltningens möjlighet att erbjuda stöd till våldsutövare i enlighet med 5 kap 11 § SoL</p> <p>Medarbetare ska ha kunskap om vart de kan hänvisa våldsutövande för vidare stöd.</p>

Utveckla och implementera åtgärder mot specifika våldsformer		IFO	Inventera och utveckla stöd för arbetet med tvångsäktenskap och barnäktenskap.
		IFO	Inventera och utveckla stöd och rutiner för arbetet med flickor och kvinnor utsatta för könsstympning.
Inventera rutiner och riktlinjer för våld i nära relationer och hedersrelaterat våld		Alla verksamheter	Upprätta en rutin för hur skyddade personuppgifter ska hanteras.
		IFO	Upprätta en rutin för hur barn ska tas hand om och stöttas av personal när en förälder gått bort till följd av våld. Upprätta en rutin för hur och när polisanmälan ska göras utifrån barnfridsbrott.
Arbetet med våldsutsatta personer ska vara kvalitetssäkrat		Alla verksamheter	Alla rutiner och riktlinjer ska vara antagna och inlagda i ledningssystemet vilket är tillgängligt för alla medarbetare.

Det är få av de kvinnor som blir utsatta för våld som söker stöd hos socialtjänsten. Det är därför viktigt att våga uppmärksamma och våga fråga i ett tidigt skede. Genom att fråga kan den våldsutsatta få stöd och hjälp. Att en våldsutsatt får rätt stöd och hjälp kan vara beroende på om personen väljer att lämna en våldsam relation. Det är även viktigt att socialförvaltningen har insatser som stöttar den våldsutsatta under en längre period för att bearbeta det våld personen blivit utsatt för.

För att identifiera våldsutsatthet behövs väl fungerande och väl implementerade skannings- och bedömningsinstrument. Det är av vikt att medarbetare som använder instrumenten har god kännedom och utbildning inom instrumentet.

Det är viktigt att synliggöra, upptäcka, bedöma och få våldsutövare att sluta använda våld. Sedan 1 augusti 2021 hör det också till nämndens ansvar att verka för att våldsutövare ändrar sitt beteende. Nämnden är i behov av att kartlägga och vid behov implementera insatser för våldsutövare då det i dagsläget saknas. Våldsutövande vuxna i föräldraroll är skyldiga att skydda sina barn från våld. Att utsätta barn för att se, höra och på andra sätt uppleva våld och dess konsekvenser innebär i sig en form av barnmisshandel. Det är viktigt att våldsutövaren tar ansvar för det våld barnen blivit utsatta för att barnen ska kunna gå vidare i sin bearbetning.

Delmål 3 Intern och extern samverkan

Arbetet vid våld i nära relationer ska ske med intern och extern samverkan med viktiga aktörer, enligt gällande överenskommelse i Örebro län. Samverkan ska ske på övergripande nivå och i enskilda ärenden.

Åtgärd	Tid	Ansvarig verksamhet	Aktivitet
Säkerställa samverkan i individärenden		Alla verksamheter	Utveckla samverkan mellan samt inom de olika verksamheterna så insatserna stödjer varandra. Behovet av trygghet och säkerhet för våldsutsatta samt barn ska tas i beaktan vid samverkan.
Säkerställa den externa samverkan		IFO	Identifiera samverkansbehov mellan förskolan/skolan och socialtjänst Utveckla samarbetet med barnahus, region Örebro län och länsstyrelsen. Utveckla samverkan med bostadsbolagen i Askersund gällande frågan om stadigvarande boende för våldsutsatta. Inventera samverkan med ideella samhällsaktörer

För ett framgångsrikt arbete med våld i nära relation och hedersrelaterat våld krävs planering, samverkan och styrning. Samverkan internt bör ske med kunskap om varje myndighets uppdrag och kompetens. Genom en god intern och extern samverkan samt rutiner kan vi säkra kommunikationsvägar för rättssäker och effektiv handläggning. Kommunen har det övergripande ansvaret för det strategiska arbetet medan socialtjänsten ansvarar för de delar som omfattas av socialtjänstlagen och SOSFS 2014:4.

Delmål 4 ett hälsofrämjande och förebyggande arbete

Det ska finnas ett väl utvecklat arbete med förebyggande insatser inom Socialförvaltningen för att motverka våld i nära relationer.

Åtgärd	Tid	Ansvarig verksamhet	Aktivitet
Våldsutsatta personer ska känna till vart de kan vända sig för att få stöd och skydd.		IFO Alla verksamheter	Kommunen ska utveckla informationen till medborgarna för att säkerställa att information finns tillgänglig på olika språk, i lättläst form på kommunens hemsida och i broschyrer placerade på strategisk utvalda platser. Informationen ska finnas tillgänglig utifrån de olika sårbarhetsfaktorerna, ex på olika språk.
Kartlägga förekomsten av våldsutsatta samt barn och blivit utsatta för eller bevittnat våld.	Fortlöpande	IFO	Sammanställa statistik för inkomna ärenden för att på sikt kunna anpassa kommunens stödinsatser.
Arbeta aktivt för jämställdhet	Fortlöpande	Alla verksamheter	Synliggöra, problematisera och medvetandegöra frågor som gäller jämställdhet, föreställningar om makt, maskulinitet och normer som inskränker flickor och kvinnors självbestämmanderätt.

Information om vart en utsatt eller anhörig kan vända sig för att få hjälp kan vara avgörande för huruvida personen söker hjälp eller inte. Det är därför av vikt att socialförvaltningen arbetar aktivt med informationsspridning till andra förvaltningar inom kommunen men även på offentliga platser. Kommunens hemsida ska också innehålla enkel och tydlig information med telefonnummer såväl till kommunens verksamhet som till den nationella "Kvinnofridslinjen" och relevanta frivilligorganisationer. Det är viktigt att informationen finns på flera språk och på lätt svenska samt anpassas efter olika målgruppers behov, exempelvis för synskadade.

Våld går att förebygga genom att arbeta med maskulinitet och normer. På arbetsplatser, i yrkesutövningen och i vardagliga sammanhang är det angeläget att synliggöra, problematisera och medvetandegöra frågor som gäller jämställdhet, föreställningar om makt, maskulinitet samt normer som inskränker flickor och kvinnors självbestämmande.

Arbetsplatser är de arenor där majoriteten av de vuxna befinner sig till vardags. Våld i nära relationer påverkar alla inblandade både fysiskt och psykiskt och är kostsamt för samhället. Utifrån ett arbetsgivarperspektiv kan våld i nära relationer vara en orsak till ohälsa och sjukskrivningar bland medarbetare.

Som ett led i att utveckla kunskap om metoder och insatsers effekter är det angeläget att kommunen bland annat systematiskt arbetar för att synliggöra omfattningen av våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck.

Referenser

Sinisalo, Eveliina och Moser Hällén, Linn (2018) Våld i nära relationer. Liber, Stockholm.

FN (1993). *FN:s deklaration för avskaffande av våld mot kvinnor*

Socialstyrelsen (2016). *Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer*

Socialstyrelsen (2014) 2014:4 – Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer

SOU 2015:55 *Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck*

Länsstyrelsen Örebro län (2015) *Överenskommelse om samverkan för Kvinnofrid i Örebro län – Mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel.*

Nationellt centrum för kvinnofrid (2016). <http://www.nck.uu.se/kunskapscentrum/kunskapsbanken>